

Het **ERK** en de **examens leesvaardigheid**

□ José Noijons en Erna van Hest

Het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (ERK) is een raamwerk met niveaubeschrijvingen van de beheersing van de vreemde taal. Het is ontwikkeld door de Raad van Europa ter bevordering van het contact tussen de burgers van de lidstaten. Sinds enkele jaren wordt in Nederland en in Europa onderzoek gedaan naar de koppeling tussen het ERK en toetsen en examens in de moderne vreemde talen. Het streven is een *European Indicator of Language Competence* te ontwikkelen.

Het Europees Referentiekader

Het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor de talen (ERK) is de laatste jaren uitgegroeid tot een belangrijk raamwerk voor het onderwijs in de moderne vreemde talen binnen Europa. In Nederland vormt het ERK de basis voor:

- de kerndoelen onderbouw moderne vreemde talen,
- de examenprogramma's moderne vreemde talen in het vmbo en het havo/vwo en
- de eisen met betrekking tot de moderne vreemde talen in de kwalificatiedossiers in het mbo.

In het ERK worden drie niveaus van taalvaardigheid onderscheiden. Elk niveau heeft een lage kant en een hoge kant. Zo ontstaat een indeling van zes taalvaardigheidsniveaus: A1 & A2 (beginnend taalgebruiker), B1 & B2 (onafhankelijk taalgebruiker) en C1 & C2 (vaardig taalgebruiker). De niveaus zijn cumulatief, dat wil zeggen dat beheersing op een bepaald niveau

inhoudt dat alles wat beschreven is op de onderliggende niveaus ook beheerst wordt.

De niveaus van het ERK zijn beschreven door middel van schalen: globale schalen en meer specifieke, illustratieve schalen. De schalen zijn geformuleerd in termen van descriptoren of 'kan-stellingen' (zie figuur 1).

Het ERK en de centrale examens leesvaardigheid

Tot voor kort bepaalden (inter)nationale toetsinstituten ieder op hun eigen wijze de relatie tussen het ERK en hun toetsen. Als gevolg hiervan was de onderlinge vergelijkbaarheid van zulke relaties problematisch. De Raad van Europa heeft daarom een aantal procedures ontwikkeld waarmee toetsinstituten bewijzen kunnen aanvoeren voor de relatie examen – ERK. Aan de hand van de procedures van de Raad van Europa heeft Cito in 2006 en 2007 in opdracht van OCW onderzoeken uitgevoerd naar de koppeling tussen het ERK en de centrale examens leesvaardigheid Frans, Duits, Engels, Arabisch, Turks, Spaans en Russisch. Onderzocht is in welke mate de Nederlandse centrale examens de vaardigheden toetsen die in het ERK als relevant voor een gegeven ERK-niveau worden gezien.

Uit deze onderzoeken blijkt dat de doelstellingen van het ERK in hoge mate in de opgaven van de centrale examens leesvaardigheid worden gereflecteerd. De descriptoren van taalcompetenties uit het ERK worden grotendeels door de centrale examens gedekt.

De standaardbepaling

Een van de onderdelen van de koppelingsonderzoeken was de standaardbepaling. In dit onderdeel wezen deskundigen aan examenopgaven een ERK-niveau toe. Op basis daarvan is bepaald welke score een kandidaat bij een bepaald examen zou moeten behalen om te kunnen zeggen dat hij/zij een bij dat examen relevant ERK-niveau beheerst.

De resultaten van de standaardbepaling tonen aan dat de centrale examens leesvaardigheid voor de ver-

Het ERK is een raamwerk met niveaubeschrijvingen van de beheersing van de vreemde taal

schillende schooltypen (vmbo – havo – vwo) van oplopende moeilijkheidsgraad zijn. De examens kunnen worden gekoppeld aan steeds hogere ERK-niveaus.

Figuur 2 geeft de resultaten uit het onderzoek naar de koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Frans, Duits en Engels aan het ERK.

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.
Onafhankelijk gebruiker	
B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
Vaardig gebruiker	
C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties onderscheiden.

Figuur 1 Beschrijving van de globale schalen van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader

De opgaven in de centrale examens leesvaardigheid reflecteren de doelstellingen van het ERK

Centrale examens	Frans	Duits	Engels
vmbo-bb	niet gemeten *)	A1-A2	A1-A2
vmbo-kb	A1-A2	A1-B1	A1-B1
vmbo-gl/tl	A1-A2	A1-B1	A2-B1
havo	A2-B1	A2-B2	B1-B2
vwo	A2-B2	B1-B2	B1-B2

*) Het examen Frans bb is een computergestuurd examen dat niet in de koppelingsprocedure kon worden ingepast

Figuur 2 Meting ERK-niveaus in centrale examens leesvaardigheid Frans, Duits en Engels

ERK-niveau en de cesuur van centrale examens

In het onderzoek is ook gekeken naar de minimumscore die een kandidaat op een centraal examen leesvaardigheid moet behalen om te kunnen claimen dat hij zich op een bepaald ERK-niveau bevindt. Deze score is vergeleken met de door CEVO (Centrale examencommissie vaststelling opgaven) bepaalde cesuur voor voldoende/onvoldoende bij ieder examen van een bepaald jaar en deze cesuurscore is geïnterpreteerd in termen van ERK-niveaus. Figuur 3 toont de resultaten van deze vergelijking voor het examen havo Engels leesvaardigheid.

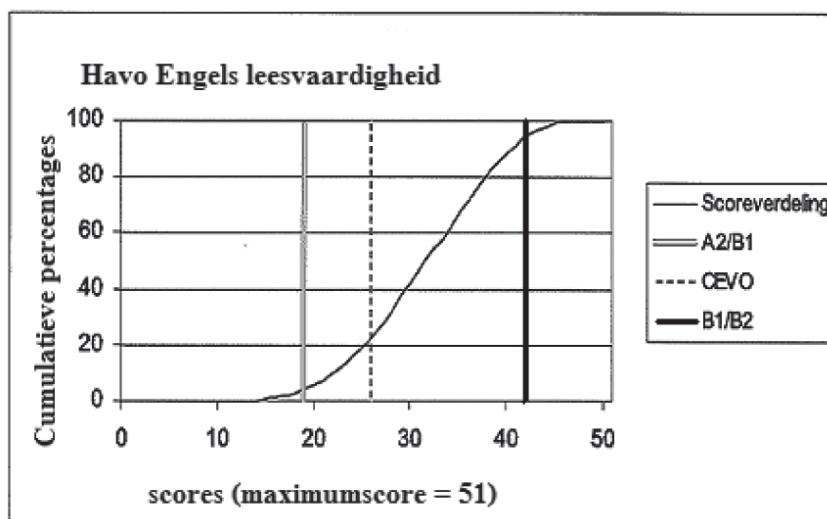
Daarin zijn drie cesuren afgebeeld:

1. de CEVO cesuur: de minimumscore waarbij men een voldoende op het examen heeft behaald;
2. de A2/B1 cesuur: de minimumscore waarbij men het ERK-niveau B1 heeft bereikt;
3. de B1/B2 cesuur: de minimumscore waarbij men het ERK-niveau B2 heeft bereikt.

De kromme lijn geeft de verdeling van de scores van de kandidaten op dit examen weer. Ongeveer 40% van de kandidaten heeft een score van 30 punten en ongeveer 80% van de kandidaten heeft een score van 38 punten behaald. De cesuur voldoende/onvoldoende is door de CEVO bepaald op 26/27 scorepunten. Dat wil zeggen dat kandidaten met 27 of meer scorepunten een voldoende krijgen.

De door de CEVO gehanteerde methode voor cesuurbepaling heeft geen relatie met het ERK. In deze figuur zijn twee cesuren voor ERK-niveaus afgebeeld: die van A2/B1 en van B1/B2. De scores rechts van de cesuurlijn A2/B1, dus de scores van 19 en hoger, ho-

ren bij het B1-niveau. In figuur 2 is weergegeven dat de deskundigen tijdens de standaardbepaling van mening waren dat een niveau tussen B1 en B2 nodig is om de meeste vragen in dit examen juist te kunnen beantwoorden. Het examen kan daarom ook gebruikt worden om te beslissen of iemand nog B1 is of al B2. In dit voorbeeld duiden scores die hoger zijn dan 42 op een niveau van B2. De conclusie is dat studenten (volgens de CEVO-cesuur) een voldoende kunnen krijgen zonder dat ze dat relevante niveau van B2 hebben bereikt. In feite behaalt maar ca. 5% van de populatie het niveau B2.

Figuur 3 Verdeling van scores en cesuren havo-examen Engels leesvaardigheid

Er is steeds meer sprake van certificering op specifieke ERK-niveaus

Empirische validatie

In aansluiting op de hierboven genoemde koppelingsonderzoeken heeft Cito in opdracht van OCW een vervolgonderzoek uitgevoerd waarin de resultaten voor de examens leesvaardigheid Frans en Duits internationaal zijn gevalideerd. Dat gebeurde door het koppelen van delen van de Nederlandse centrale examens Duits en Frans aan respectievelijk de examens van het 'Goethe Instituut' en het 'Centre international d'études pédagogiques' (CIEP). In 2008 heeft Cito hierover verslag uitgebracht. Uit dit onderzoek blijkt dat de koppeling van items aan het ERK in Europa nog niet op een gestandaardiseerde wijze plaatsvindt waardoor er verschillen van opinie kunnen ontstaan over het niveau van opgaven. Uit het onderzoek blijkt verder dat de opgaven van CIEP op de niveaus A2 en B1 voor Nederlandse leerlingen moeilijker zijn dan de opgaven A2 en B1 uit de Nederlandse examens Frans. Voor Duits lijkt het verschil in moeilijkheidsgraad tussen de Nederlandse examenopgaven Duits en de Goethe-items niet zo groot. Helaas toonde de Universiteit van Cambridge geen belangstelling voor dit onderzoek, zodat niet kon worden aangetoond of de ervaring van docenten Engels - dat de toetsen van deze instelling relatief gemakkelijk zijn - juist is.

Consequenties voor examinering in Nederland

Het lijkt aantrekkelijk om in de toekomst de centrale examens aan specifieke ERK-niveaus te koppelen, dus bijvoorbeeld het examen Frans gl/tl aan het niveau A2 en het examen Engels havo aan het niveau B2. Elders in Europa gebeurt dat al met toetsen en examens. Het is de vraag of dit ook met de Nederlandse centrale examens moet gebeuren. Een van de problemen zal dan zijn waar de cesuur te leggen voor voldoende (dat wil zeggen voldoende voor A2, respectievelijk B2). Uit bovenstaande grafiek voor Engels havo is te zien dat bij toepassing van het ERK-niveau B2 veel meer leerlingen een onvoldoende zullen halen. Het gaat voorbij aan de eigenheid van het Nederlandse onderwijssysteem die door EU-wetgeving is gegarandeerd.

De cesuren voldoende/onvoldoende voor de Nederlandse centrale examens worden bepaald op grond van expertoordelen. Misschien moeten die van tijd

tot tijd worden bijgesteld, maar dat hoeft niet door invoering van een extern, Europees criterium. Nu en in de toekomst is het zeker mogelijk om aan te geven dat een leerling bij een bepaalde score een bepaald ERK-niveau heeft behaald. Om te slagen voor het examen kan een leerling best tussen twee relevante ERK-niveaus geplaatst worden.

Certificering

Het belang van het ERK-niveau verandert als toetsen worden gebruikt voor (internationale) certificering. Dan kunnen betrokkenen hebben bepaald dat een bepaald ERK-niveau vereist is voor de toekenning van een certificaat. In beroepsopleidingen en ook in het academisch onderwijs is steeds meer sprake van certificering op specifieke ERK-niveaus. Hoewel de Raad van Europa procedures heeft voorgesteld voor het bepalen van de ERK-niveaus van toetsen, bijvoorbeeld voor certificering, is het duidelijk dat veel toetsinstituten zich niet aan deze procedures houden en voor het behalen van eenzelfde ERK-certificaat verschillende niveaueisen stellen. Wil er werkelijk sprake zijn van een gemeenschappelijk referentiekader, dan moet er gestreefd worden naar internationale overeenstemming over de eisen die elk ERK-niveau aan taalleerders stelt. De Europese samenwerking is echter nog niet zover gevorderd.

Voortgezet onderzoek

Medio 2008 is onder leiding van het Nationale Bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT) een driejarig project van start gegaan ten behoeve van een geïntegreerde aanpak van het ERK in het Nederlandse vreemdetalenonderwijs. Dat het ERK ook internationaal sterk leeft, blijkt uit het initiatief van de Europese Commissie om een grootschalig Europees peilingsonderzoek te laten uitvoeren naar de vaardigheden in de tweede taal. Dit peilingsonderzoek, onder de naam *European Indicator of Language Competence* (EILC), is bedoeld om beleidsmakers en docenten in de 27 lidstaten te voorzien van betrouwbare en vergelijkbare gegevens over de kennis van vreemde talen in de Europese Unie. Het peilingsonderzoek zal in 2011 in Europa worden uitgevoerd en zal lees-, luister- en schrijfvaardigheidsopgaven bevatten voor Engels, Frans, Duits, Spaans en Italiaans oplopend van niveau

Een breed Europees gedragen, transparante toetsing op ERK-niveaus blijft een utopie

A1 tot B2 (zie figuur 1). Elk van de deelnemende lidstaten zal toetsen afnemen in twee van de vijf talen. Het is te verwachten dat de EILC externe validatie van het niveau van leerlingprestaties zal vergemakkelijken.

Literatuur

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press (www.coe.int).

Council of Europe (2003). Language Policy Division. *Relating Language Examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment*. Manual Preliminary Pilot Version. Strasbourg: Council of Europe.

NaB-MVT, in samenwerking met Levende Talen en CEVO (2008). *Samen aan het werk – Plan voor een geïntegreerde aanpak van het ERK voor MVT*. Enschede: NaB-MVT.

Noijons, J. & Kuijper, H. (red.) (2006). *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*. Arnhem: Cito.

Noijons, J., Kuijper, H. & Reichard, E. (2007). *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*. Arnhem: Cito.

Noijons, J., Reichard, E. & Bechger, T. (2008). *Eindrapportage Vervolgwerkzaamheden Koppelingsonderzoek 2007 – Empirische validatie van resultaten van koppelingsonderzoeken in internationaal verband*. Arnhem: Cito.

□ De auteurs zijn werkzaam bij Cito. De heer drs. J. Noijons is senior consultant bij Cito Bureau Internationaal; mw. dr. E. van Hest is senior manager centrale examens bij de afdeling Voortgezet Onderwijs. E-mail: jose.noijons@cito.nl.

Gesignaleerd

Kamer voor strengere exameneisen

Reformatorisch Dagblad. 23-01-2009 10:21 | Redactie politiek

DEN HAAG – De Tweede Kamer steunt het plan van staatssecretaris Van Bijsterveldt van Onderwijs om de exameneisen in het voortgezet onderwijs aan te scherpen.

De bewindsvrouw wil een eind maken aan de „zesjescultuur” in het middelbaar onderwijs, zo zei ze donderdag in de Tweede Kamer. Door de strengere eisen zullen studenten in het hoger onderwijs betere resultaten boeken, zo verwacht de Kamer.

Vanaf het schooljaar 2011-2012 moet het gemiddelde cijfer voor het eindexamen voldoende zijn. Voor de vakken wiskunde, Nederlands en Engels mag één vijf gehaald worden. Op dit moment slagen leerlingen met slechte eindexamencijfers toch als ze goede resultaten boeken bij de schoolexamens.

De Kamer sprak donderdag zijn bezorgdheid uit over de gevolgen van de strengere eisen voor kinderen met dyslexie (woordblindheid). Van Bijsterveldt zegde toe de gevolgen nader te bekijken, maar vooralsnog vindt ze dat dyslectische kinderen door het toestaan van een vijf voor een kernvak een eerlijke kans hebben.

Van Bijsterveldt verklaarde dat scholen alleen een cijfer van 5,5 of hoger mogen afronden tot een 6. In de praktijk ronden sommige docenten een 5,45 nog wel eens af tot een 5,5 en daarmee tot een 6.

Het onderwijs reageert zeer verdeeld op de strengere exameneisen. Hogescholen en universiteiten zijn blij. Scholen in het voortgezet onderwijs en leraren en leerlingen in het middelbaar onderwijs hebben bezwaren